

Mâța Vinerii

Ca și celelalte romane ale Doinei Ruști despre care am scris (*Zogru, Manuscrisul fanariot, Patru bărbați plus Aurelius*), *Mâța Vinerii* (Polirom, Iași, 2017) scoate în evidență, în primul rând, talentul deosebit al scriitoarei manifestat în crearea pitorescului (inclusiv al senzațiilor, al trăirilor eroilor, redate cvasi-sinestezic: **sînt gustul trădării la fel ca pe-o răsufare de seară în care se amestecă parfum de cafea și mișcarea metalică a unei uniforme de arnăut**) balcanic, al mediilor prin care-și poartă personajele și, totodată, în construirea unor intrigi complexe care declanșează și susțin desfășurarea acțiunilor, cu aportul consistent al ezotericului. Iată, de pildă, un fragment din descrierea spațiului bucureștan pe care-l traversează personajul-narator (și eponim), care îmbină trasarea acestei traiectorii cu începutul dezvăluirii unor fragmente din viața sa, concomitent cu fixarea unor piloni ai narațiunii: **Mahalaua era bine luminată, iar lumea încă se mai mișca pe străzi. La Biserica dintr-o zi ardea clisernița cu durere. Alergai doi-trei pași. Orașul părea liniștit, prinsesem curaj. În Piața Lipscani strălucea Agia, pe treptele căreia se vedea silueta unui nefer. Mi-am tras sufletul. Pe ferestrele unui han se revărsau aburi de castane și de cafea. Un cântecel duios cobora dintr-un pod de casă. Am tras cu ochiul spre arnăut și mi s-a părut că-mi zâmbește. Arăta ca o trompetă de nuntă, împopoțonat cu cauc samaniu și c-o tunică inciucurată.**

Prima parte a romanului cuprinde confesiunea unui personaj feminin proteic, care include și imaginea de ansamblu a unei lumi situate în epoca fanariotă, la începutul secolului al XIX-lea, având Bucureștiul drept scenă în care se întâmplă și / sau se închipuie totul, în timp ce în cea de-a doua parte a cărții (ori, mai degrabă, în ultimul capitol, care poate fi considerat epilogul întregului), o altă voce narativă aduce un fel de rezumat al celor ce au fost deja relatate, încât multe dintre datele povestirii dinainte ajung să fie arătate, prin *mise en abîme*, din altă perspectivă, amplificându-li-se ori schimbându-li-se cu totul semnificațiile.

Complexitatea narațiunii actoriale se accentuează prin prezența flash-back-ului, a memoriei afective, care sporesc densitatea întregului (ale cărui meandre amintesc deseori de literatura polițistă), agrementat prin plăcerea nestăvilită a vocii narativ, oricare ar fi, de a înfățișa lumea, de a-i exhiba detalii ascunse în cutele ființei. Împletind realitatea cu eresurile, din abundență, povestea fiecărui personaj se adună mai ales din relatările celei căreia i se spune de către apropiați Păca (și afirmă că una dintre obligațiile ei, ca parte a unui neam avându-l mereu în preajmă pe Sator, este să nu-și devoaleze nicicând numele, cu toate că se identifică, mai ales spre final, cu Mâța Vinerii, spirit malefic, înfricoșător, așa cum este receptat de cei care știu de existența sa), personajul care configurează prin vorbele sale (de o atenție deosebită din partea personajelor, în special a naratorilor și, cu deosebire, a Măței Vinerii, se bucură atotputernicia cuvântului, sursă și liant al lumii) o lume oximoronică, în același timp ingenuă și rafinată, frustă și complexă, fascinantă, ca urmare, prin această coexistență a contrariilor.

Este remarcabilă, pe tot parcursul cărții, mai ales la primul personaj-narator, plăcerea de a povesti, de a dezvălui cât mai mult din universul fascinant în care trăiește sau pe care și-l construiește în imaginație, însă și capacitatea pe care o are de a aprecia darul povestirii la alții, la care face referire. În consecință, prin spusele celei ce se adresează, când și când, unui auditoriu neprecizat, se construiește fresca aparte a unei lumi românești, situată la Brașov, la început, apoi, la București, o lume dotată cu un farmec incontestabil, demonstrat prin etalarea diversității ei, la toate nivelurile, de la cel social, la cel al firii, al caracterelor ori al comportamentului. Astfel, sunt aduși în scenă oameni de rând, slujbași, negustori, oșteni, boieri, dar și vârful ierarhiei, domnitorul, cu toată pompa specifică epocii, precum și diplomați străini, în pasaje descriptive și narative atent construite, cu grijă pentru detaliu, ceea ce sporește verosimilitatea cărții și, în același timp, pitorescul amintit.

Personajele din roman – așa cum sunt receptate și zugrăvite de cei doi naratori – trăiesc într-un univers etajat, care mixează realitatea cu fantasticul, mișcându-se însă firesc pe cele două planuri, fără să fie tulburate de intruziuni ale magiei, vrăjitoriei ori a tot soiul de aspecte ezoterice ale universului lor, mai ales că ele însele au crescut în această atmosferă și au aflat devreme că au menirea să i se supună și să o servească.

Acțiunea se alege și se complică, așadar, continuu, din această derulare în zigzag, între prezent și trecut, pe care o urmărește Păca și cuprinde uneltiri dezvăluite ori doar sugerate cititorului, ale unor vieți pline de mister, trăite într-o atmosferă încărcată mereu de aburii visului în care, de obicei, sunt acoperite majoritatea personajelor, naratoarea însăși arătându-se copleșită de enigmele neamului său.

Un alt atu al naratorilor, dezvăluit de la început, care accentuează farmecul poveștii spuse cu ironie și umor este apartenența lor la un segment uman aparte, guvernat de Sator, statut ce le creează și o situație privilegiată, prin raportare la viețuire, dar și imense responsabilități, coroborate cu inerente pericole, culminând, deseori, cu pierderea vieții, ceea ce face parte tot dintr-un plan care-i precedă pe membrii neamului aflat în asemenea orizont spiritual.

Legat de Sator, asupra acestuia personajul-narator zăbovește îndelung, deseori: **Singura realitate care i s-a dat unui om este Sator. Dincolo de el se află doar moartea. Nu există iad. Nu există rai. Numai șansa de a fi purtătorul de Sator, începutul și apa scânteietoare care coboară în toată suflarea. (...) Sator este doar unda răsătată în fiecare cochilie, creată special pentru bucuriile lui. Iar desfătările lui cele mai mari sunt speranțele și tresăririle sufletești, care alimentează miliardele de scânteie ale apelor sale vâscoase. Cu cât este mai bine, cu atât omul prin care se plimbă este mai rău, mai venal. Căci fiecare speranță începe cu lupta aprigă de a o împlini. Iar cu cât dorința e mai înflăcărată, cu atât faptele se înmulțesc. Numai pe-asta s-o mai fac, s-o mai am. (...)**

Planul epic creează frecvent impresia de onirism, fiind estompate contururile realității, aspect la care concură atât datele din care se compune o lume alambicată, cât

și înzestrarea senzorială excepțională a celei ce povestește, așa cum se poate observa, de pildă, din detalierea momentelor în care fata (pe atunci) este răpită, la întoarcerea în București, unde fugise, odată cu arestarea bunicii ei, Maxima (la Brașov, locul refugiului din timpul molimei ce-i ucisese pe părinții naratoarei), spre a fi executată (în urma unei delațiuni, fiind acuzată de vrăjitorie), și după ce-l găsește pe „moșicul” Zăval (căruia cei întâlniți îi spun „cuviosul Zăval”), fratele bunicii, mort, cu un cuțit în gât: **Niște brațe m-au aruncat într-un scaun și-au luat-o cu mine la picior, iar nu după mult mi-am dat seama că treceam prin oraș ca statuia, cărată pe sus. Mintea continua să-mi lucreze, în timp ce fiecare mușchi ea prizonier într-un timp înghețat...**

La nivel stilistic, o particularitate a povestirii este prezența frecventă a comparației, prin care personajul-narator caută să-și reconfigureze lumea, pentru a o înțelege, deci pentru a o lua în stăpânire cu gândul. Pe de altă parte, aceasta-i conferă o considerabilă încărcătură lirică: **Amiaza este o pisică de miere care se plimbă prin sufletul meu sau: Gândul că plecam în curând la drum era cald ca un pahar de lichior băut înainte de masă, în timp ce amintirile sunt niște molii ascunse în haine și o muscă e de fapt un cap de popă apăsător de potcap, iar râsul meu (...) se revărsa, exact ca Dâmbovița, pe vreme de ploie. În același registru, melodia care ajută la adunarea viselor de greieri, ingredient sine qua non pentru prepararea unui „minunat hap”, este descrisă **ca o ramură de smochin lovită de geamuri în toamnele reci, când vântul începe să prindă putere. Și tot așa!...** Chiar și timpul este evaluat astfel: **Trecutul e ca un câine care îți rupe fără întrerupere turul, în timp ce prezentul e o potaie care te păcălește s-oții în brațe, făcându-te să uiți viitorul – e un ogar din rasa afgană.****

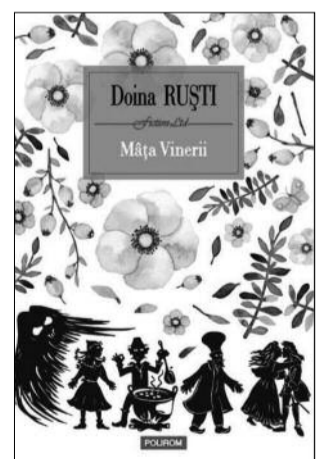
Silită de circumstanțele defavorabile să se adapteze la viața care i se impune, orfana nepoată a Maximei, cea condamnată la moarte, pe nedrept, la Brașov (dar despre care află mai târziu că n-a murit, totuși, atunci), și a „cuviosului Zăval”, fratele bunicii, se transformă treptat într-un insolit picaro, contabilizând, volens-nolens, nedreptăți generale și neașteptate proprii, dar și victorii, fie și pasagere, asupra celor care o năpăstuiesc, personajul raportându-se, de fiecare dată, cu naivitate (simulată sau reală), dar și cu priceperea inițiatului, la moștenirea spirituală primită de la acești dispăruți prematur din viața ei, și, mereu, la Sator, entitatea tutelară amintită a neamului său.

Finalul, prin intervenția unei alte voci narative – bucătarul Caterinei Greceanu, râvnit și răpit de domnul fanariot, urât de toți, Costas –, este neașteptat și strică aranjarea puzzle-ului făcută de naratoarea celei mai mari părți a cărții, cu atât mai mult, cu cât se încheie cu o scrisoare a lui Zăval către ea, care răstoarnă cu totul construcția dinainte.

În fine, romanul Doinei Ruști este o carte în care informația verosimilă, cu tentă documentară, și fantezia se amestecă organic, pe tot parcursul scenariului epic (transmis cu generozitate cititorului, indiferent care ar fi), alcătuiind un întreg narativ savuros, situat la granița dintre realitate și vis ori dintre poveste și realitate.



Personajele din roman – așa cum sunt receptate și zugrăvite de cei doi naratori – trăiesc într-un univers etajat, care mixează realitatea cu fantasticul, mișcându-se însă firesc pe cele două planuri, fără să fie tulburate de intruziuni ale magiei, vrăjitoriei ori a tot soiul de aspecte ezoterice ale universului lor, mai ales că ele însele au crescut în această atmosferă și au aflat devreme că au menirea să i se supună și să o servească.



Valerica Mitu



Spiridon Popescu – Diavol cu coarne de melc

ÎNCERCARE DE MITUIRE

Doamne, ai de la mine o bere
Și un ceai foarte bun pentru fiere
(Că știu că te doare),
Dacă-mi răspunzi cinstit la-ntrebare:
Bărbatu' ăla din sicriu
Sunt eu cel mort, sau Tu cel viu?
Că nu mi se alege prea bine
Și n-aș vrea să mă fac de rușine
Măine, când voi fi întreat
Care din noi a fost îngropat.

De moarte nu se teme, ci îi este poftă, o
caută, fiind șansa eliberării sale, dar și o
experiență care l-ar întregi, singura care-i mai
lipsește. De altfel, poezia este luntrea lui Caron
și poartă dialoguri atât cu Dumnezeu, cât și cu
moartea, căci e sătul de-această lume, e
„Plictisit de lume și de viață”.

Ciclul psalmilor este completat de cel al
baladelor, prin care eul liric își reafirmă natura
divină („Să fi ajuns înger?”), identificându-se
cu însuși Iisus. Cuvântul poetului este dătător
de viață („O să scriu despre zăpadă/ Pân' o s-o
conving să cadă”) și admite că nu pot exista
doi dumnezei: „-Doamne, ți-am mai spus
cândva:/ Ori eu, Doamne, ori Mata,/ Amândoi
nu vom putea./ Cum să stea pe-același tron/
Dumnezeu și Spiridon (...)?”. Motivele
recurente ale păsării, stelei, lupilor, al toamnei
și-al zăpezii, precum și al semaforului sunt
metonimii ale condiției poetului ca demiurg ce
zace în tristețe.

Poeziile sale, adesea scurte, dar acide,
(concentrate, căci la ce bun polilocvia?)
descriu soarta poetului în ipostaza de bard
izolat în turnul său de fildeș (iarăși o
reminiscentă a romantismului) și condiția
poeziei: tristețea ca materie primă a acesteia.

APROAPE SONET

Ajunsă-n pragul morții, tristețea mea mi-a
spus:

„De vrei să-ți meargă bine-n poezie,
Ferește-te cât poți de bucurie,
Căci pe acolo versuri bune nu-s”.

Am încercat să o privesc de „sus”
Și să ignor povața ei târzie,
Dar, când văzui că slova mi-i lălăie,
Și-ntre poeți sunt doar un biet intrus

Mă mânai. Și-n marea mea trufie
Mă răzbunai cumplit pe bucurie,
Trăgând cu pușca-n ea ca-ntr-un fazan.

Nu cred c-o răpuneam (fir-ar să fie!)
De nu mă ajuta cu dibăcie
Și ea: tristețea unui prunc orfan.

Discursul liric se construiește prin categorii
negative: moartea, toamna, întunericul,
sicriul, ploaia, suspinele, clopotele, ceea ce-l
apropie de simbolism, dar vorbim, mai
degrabă, de un Bacovia în răspăr. Versurile
sale îmbină tehnici moderniste și
postmoderniste- intertextualitate, pastişă,
transformând limbajul colocvial în material
literar („În casa mea”). Cu alte cuvinte,
simbolismul este reinterpretat din punct de
vedere posmodernist.

O CĂLĂTORIE ÎN ZORI

Vom poposi în altă viață
Cu sângele întors pe dos,
Când trenul, șuierând nervos,
Va cere,-n loc de abur, gheață.

Vor bate clopote perfide
În turlle pline de păcate
Noi, în morminte profanate,
Ne vom visa sub piramide.

Tehnici moderniste regăsite în poeme sunt
raportul dintre simplitatea expresiei și
complexitatea exprimatului (texte scurte, dar
cu mare densitate semantică) și asumarea
condiției de poet (instanța lirică este
conștientă de actul creației, pe care îl și
consemnează liric). Ceea ce-l apropie de Blaga
este trăirea dionisiacă, exacerparea trăirii:

ALARMĂ DE GRADUL ZERO

Se-anunță o furtună mare –
Ba, chiar mai mult: o pustiire –
Nu va rămâne în picioare
Nici un copac, nici o clădire.

Cu toate astea, mi s-a spus
Că eu nu fi-voi afectat,
Că zeii vor lua măsuri –
Și,-ntr-adevăr, au și luat:

Să nu mi-o poată smulge vântul –
Oricât de mare-ar fi furtuna –
Pe crucea mea s-a așezat
O pasăre, mai grea ca luna.

Recunoaștem pustiul bacovian, dar și
apropierea de „Urletul” lui Munch. Cu toate
acestea, poetul se simte protejat de zei, creația
este de inspirație divină, locul scriitorului fiind
în Pantheon, însă plata este foarte grea: „Pe
crucea mea s-a așezat/ O pasăre, mai grea ca
luna”. Sisif și Atlas la un loc, poetul este egalul
lui Dumnezeu, se-ntrece cu el, este un „hoț de
Duh Sfânt”, iar abordarea în răspăr a temei
religioase îl apropie de tăgăda lui Arghezi:

SUNT UN FRANÇOIS VILLON

Sunt un François Villon, născut din flori,
În jurul meu roiesc spânzurători
Cu frânghii, putrezind de nerăbdare
Să mă strivească, Doamne, ca pe-o floare.
Să nu le dai putere-asupra mea,
Tu mă ridici prin vers la rang de stea,
Dar vai: în loc să-ți port recunoștință
Și să mă-nchin spre ceruri cu credință,
Eu-ți ies pe-ascuns în drum – lichea mai
sânt! –
Te tâlhăresc și-ți fur chiar duhul sfânt.
Bardul aproape că-și întrece Creatorul,
fiind un Lucifer infatuat:

RUGĂCIUNE

Doamne, te rog, veghează-i tu pe îngeri
Până-mi cioplesc eu-n piatră epitaful,
Să nu cumva să fâlfâie din aripi
Că fac curent și se ridică praful;

Iar, dac-ajunge praful până Sus,
Se-mbolnăvește de plămâni Iisus.

Pastişarea postmodernistă a poemelor
„Decembre” și „A venit toamna” în poezia
„Teamă”, precum și formula argotică de
adresare către Dumnezeu (Dumnezeu este un
vecin de cartier sau prieten vechi),
reinterpretarea miturilor, simțul mesianic
(poetul este un nou Homer), precum și
versurile de factură orală fac din volumul lui
Spiridon Popescu un deliciu de lectură, mai
ales că sunt incluse și traducerile versurilor
sale în 6 limbi (franceză, engleză, germană,
italiană, spaniolă și greacă).

**Poeziile sale,
adesea scurte,
dar acide,
(concentrate,
căci la ce bun
polilocvia?)
descriu soarta
poetului în
ipostaza de
bard izolat în
turnul său de
fildeș (iarăși o
reminiscentă a
romantismului)
și condiția
poeziei:
tristețea ca
materie primă
a acesteia.**

Preocupat de a desluși condiția poetului,
Spiridon Popescu se remarcă prin spiritul său
ludic și prin suscitarea modernismului în
versurile sale. Un soi de amestec inedit de
Bacovia și Blaga, presărând pe alocuri Nichita
și trucuri postmoderniste, textele sale mustesc
de un puternic simț al superiorității, moștenit,
poate, de la romantici. Poetul are simțul
dumnezeirii, fiind conștient de propriul statut
(„Tristețe”) și se aseamăna pe sine cu Bacovia,
simțindu-se prins între nadir și zenit, între
Dumnezeu și diavol, punte între rai și iad.

Poezia nu este o vocație ușoară: „M-ai slujit,
Poezie,/ Mi-ai ascuțit fălcile ca lui Bacovia,
Și-asemeni lui/ Nu mi-ai adus nicio satisfacție
în timpul vieții.” („Tristețe”), nu aduce
satisfacție pe moment, ci post-mortem, iar
rostul poetului pe lume, soldat neinițiat, este
să rescrie biblioteca din Alexandria. Înzestrat,
deci, cu un tip de cunoaștere globală, poetul nu
se integrează în societatea robotizată, fără de
simțire, amenințătoare, drept pentru care se
izolează în turnul său de fildeș, pătruns de un
dor de altă viață și de lumină: „Scot sania și
plec spre altă viață.” (Iarna pe uliță”), „Mi-am
petrecut cea mai însemnată parte din viață/ Pe
un trotuar care n-a văzut niciodată lumina.”
(„Semafor”). Blagian prin acest dor nemărginit
de lumină, de adevăr absolut, bardul poartă în
sine toată tristețea lumii: „Și, cum lăuntrul
meu era mai jos/ Decât lăuntrurile-nvecinate,
În el s-au adunat, vijelios,/ Toate pâraiele
învolverate.” („Și cum lăuntrul meu”). Lumina
se află, totuși, în interior, dar nu este o lumină
solară, ci de stea, căci poetul și stelele sunt
plămădiți din aceeași materie. Metaforele
poet-stea, precum și poet-Dumnezeu sau poet-
zăpadă revin obsesiv de-a lungul volumului,
subliniind natura superioară a aceluia care se
dedică poeziei. Echilibrul întregii vieți este
susținut pe umerii unui poet, drept pentru
care acesta trebuie protejat asemeni unei
păsări rare:

APELUL BĂTRÂNULUI NATURALIST

Oameni buni,
Să facem ceva pentru ocrotirea poezilor!...
Dacă dispar,
Echilibrul ecologic se surpă –
Ei sunt
Singurele insecte din lume
Care se pricep să facă polenizarea îngerilor.

Sub presiunea lumii exterioare
nesatisfăcătoare, apare sentimentul
înstrăinării, al absurdului în sensul camusian,
vocea lirică nerecunoscându-se pe sine: „ M-
am arătat atât de rar la mine,/ Încât atunci
când îmi bătui în geam/ Habar n-avusei că eu
eram/ Și mă trezii strigând: <<Ce vrei,
străine?>>” („Pierderea sinelui”). Eul poetic
este scindat, iar inspirația de natură divină
devine un soi de contract faustic: „Primesc în
gazdă-un înger disperat./ Un înger izgonit de
Dumnezeu” („Anunț”). Lupta cu sine este
acerbă și se simte cel mai singur om din lume,
drept pentru care se răzvrătește împotriva lui
Dumnezeu: „Doamne,- o să te dăm la
crocodili,/ Să te sfâșie ca pe-o jivină-/
Trandafirii ni-i lăsași cu spini,/ Grăul cu-
ntuneric de neghină.” („Doamne,-o să te dăm
la crocodili”). Scriitorul se măsoară cu
Dumnezeu, dar cel mai adesea nu în putere, ci
în suferință, iar muștrările argheziene aduse
divinității sunt, totuși, pseudo-mustrări,
întrucât el nu face decât să aducă argumente
propriei supremații. Victoria sa are sens
negativ, căci îl întrece pe zeu în durere. Psalmii
lui sunt, predominant, de hulă, nitzscheeni, și
ating apogeul prin proclamarea morții lui
Dumnezeu:

Realism magic cu găște și șerpi

Am cumpărat recent *Străin în căsnicie* de Kusturica. Cartea a apărut la Polirom, în traducerea lui Mădălin Roșioru. Iubind enorm filmele regizorului, am fost curios să văd cum manevrează proza, ori dacă are alte teme, obsesii, orizonturi. Apoi m-am liniștit: Kusturica e la el acasă în realismul magic, în umor, compasiune, colorit, vertij situațional. Mai ales în povestirea *În strănsorea șarpelui*. Războiul se împletește cu nunta, măgarul vorbește, iubirea e paralizantă, șerpii beau lapte oferit de Kosta și au premoniții stranii. Sentimentele cunosc paroxismul, levitația e posibilă, inerențele lacrimi se topesc în umorul involuntar, splendid gradat.

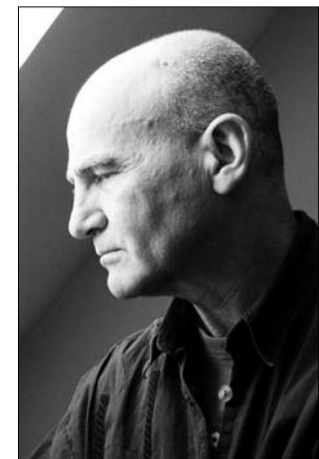
Deodată mi s-a făcut dor de filmul *Zavet (Promite-mi)* din 2007, în care Kusturica i-a distribuit pe Miki Manojlovici, Alexander Bercek, Marija Petronijevic, Uros Milanovic. Regizorul are un univers propriu, inconfundabil, legendar, uman, cu o lume scoasă adesea din țâțâni, cu animale deștepte, cu zburători neobosiți. Mereu se înalță personajele, ba suspendate de un clopot, ba de niște găleți pline cu nisip. Orice magie devine

credibilă, maniheismul e în floare, cei răi au gesturi din desene animate, copiii se maturizează rapid și eficiente.

Nepotul Tsane pleacă la oraș cu vaca, iar bunicul rămâne în satul pierdut, să-l tachineze pe pețitorul Bosiei. Mafioții orașului fură, omoară, fac afaceri, se distrează în cluburi deocheate, afirmând că „țelul vieții e să omori un țaran”. Pistoale, nebunie, capcane, spirala care adoarme, ceasuri răzvrătite, școala cu un singur elev și o singură profesoară, la care râvnesc toți privitorii... Apoi finalul magic, cu două nunți, cu acoperișul bisericii căzând în ritmul muzicii, cu zburătorul picat între ei, însă nimeni nu se oprește dintr-un dans al trupului și al inimii. Nunta se amestecă deodată cu o înmormântare, popa e furios și injură sălbatic, armele trag în ritm de dans, profanul stă la braț cu sfințenia, merlele curg în râu, biblică e prezentă... Nu vi s-a făcut dor de Kusturica? Oricând e dispus să vă dea sentimentul tonic că viața e o nebunie unică și irepetabilă.

Iată că rulează pe ecrane *On the Milky Road / Pe Calea Lactee*, scris, regizat,

interpretat de Kusturica. Alături de el, joacă Monica Bellucci, Miki Manojlovic și chiar Stribor Kusturica (semnează și muzica filmului). De la început recunoști stilul inconfundabil. Un porc e sacrificat. Cadă plină cu sângele animalului. Găștele în cadă. Penele își schimbă culoarea. Șoimul pe umărul lui Kosta. Război, măgar, umbrela, șarpele spre laptele curs, făina risipită, focul, elicopterul, imensul ceas dereglat, câinele, levitația, dansul șoimului, o mașină care sughiță, o găină derutată în fața oglinzii, cineva cântă la...sticle, ea bea din două pahare concomitent, turma de oi, ursul, cascada, trestia, filmări subacvatic, totul se dărâmă... Am uitat ceva? Dacă ești fan Kusturica, nu te miri de nimic, accepți în extaz elementele de basm, fluturile din fântână, ceasul care face victime, ploaia, hiperbola pasiunilor, buburuza, dar și finalul cu Calea Lactee din pietre, bețiile grobiene, șoimul care arde în văzduh, încolăcirea șerpilor, plus becurile agitate (în toate filmele sale). Un realism magic specific, un puzzle supradimensionat, o apetență totală pentru fabulos.



**Pistoale,
nebunie,
capcane,
spirala care
adoarme,
ceasuri
răzvrătite,
școala cu un
singur elev și
o singură
profesoară, la
care râvnesc
toți
privitorii...
Apoi finalul
magic, cu
două nunți, cu
acoperișul
bisericii
căzând în
ritmul
muzicii, cu
zburătorul
picat între ei,
însă nimeni
nu se oprește
dintr-un dans
al trupului și
al inimii.**

AL. J.

Un om inimos, artist virtuoz

Eram la Paris când am aflat dureroasa veste a morții lui Corneliu Stroe. E drept că după operația de cord suferită cu câțiva ani în urmă, vivacele percuționist de la malul mării trăia sub amenințarea unui infarct fatal. Dar își menținuse comportamentul plin de vitalitate, exuberanța, entuziasmul, proiectele artistice, jovialitatea și generozitatea dintotdeauna. Își risipea energiile oferindu-le spectatorilor inepuizabile "focuri de artificii", pe care știa să le extragă și să le modeleze, cu măiestrie proprie, din arsenalul luxuriant al percuției. Așa l-am revăzut pe scenă în ultimul nostru turneu comun, organizat în 2014, în Spania, de profesoara universitară Cătălina Iliescu Gheorghiu, mare admiratoare a lui. Pe lângă strălucitele concerte al formației conduse de el, *Balcanamera*, ce i-au contaminat pe spectatorii iberici cu ritmuri dobrogene, am rețrăit atunci bucuria unor improvizații ad-hoc de jazz și poezie, realizate în ambianța de elită a Universității Alicante: texte extrase din volumul meu de poeme *"Jazzografias para domar las saxofonistas"*, rostite de mine și "comentate" spontan de Cornel, la percuție, și Liviu Mărculescu, la trombon și duduk.

Primele colaborări personale de acest fel le avusesem încă de prin anii '80, în cadrul unor reuniuni de jazz și literați puse în scenă la Constanța de Harry Tavitian. În fapt, notoriul pianist reușise să lanseze, în apăsătoarea atmosferă culturală instaurată în iulie 1971, o surprinzătoare formație de factură avangardistă, numită *Creativ*. Ce avea să dea întraga măsură a valorii sale odată cu cooptarea bateristului Corneliu Stroe, în 1981. Tavitian intuind potențialul muzical al concitadinului său. În scurt timp, tandemul lor a devenit nucleul forte al unor remarcabile experimente de gen, pe care puțini le-

ar fi crezut posibile în România acelor vremuri. Cât a activat în acest grup, Cornel a jucat un rol crucial în ascensiunea lui (fie și numai în formula de duo), prin felul unic de a redimensiona funcția ritmică, de a-i conferi strălucire și savoare, forță și suplețe, ca și prin abilitatea de a suplini adeseori absența basului. Îi va rămâne numele asociat pentru eternitate primelor două albume românești de jazz avangardist apărute în Occident, "Horizons" și "Transylvanian Suite", editate la Londra, cumva miraculos în acea epocă dâmbovițeană totalitară...

Stroe era un jazzman înnăscut, improvizator abil. Se lansa tot timpul în solouri vulcanice generatoare de ovații. Expresivitatea de care da dovadă surclasa constant platitudinea și convenționalismul, formulele comune și monotonie. Purta în sânge codul măsurilor asimetrice ale ritmurilor ancestral-românești, reușind să le compatibilizeze, cât se poate de natural, cu estetica liberatară a genului.

În pofida oricăror vicisitudini, a dăruit celor din jur încântare și speranță. Sfidând riscant prohibiția comunistă a "relațiilor cu străinii", de pildă, a adăpostit în micul său apartament din cartierul Tomis instrumentiști occidentali veniți în țara noastră să cânte cu *Creativ*, singurul grup autohton funcțional în sfera jazzului *post-free*. De când l-am cunoscut, la festivalul sibian, în 1981, unde a debutat eclatant, fiecare comunicare cu el îmi însenina mintea prin râsul său sincer și umor nelipsit. Încât aș zice în final că peisajul jazzistic și uman de la noi pierde o sursă de energii pozitive. Corneliu Stroe arzând pentru muzică și oameni, până la capăt...

VIRGIL MIHAIU

Muzica zilelor noastre

NJO

Neprescurtat, Nationaal Jeugd Orkest. Pe românește, Orchestra Națională de Tineret a Olandei. Veche de șase decenii și numeroasă ca efectiv, a evoluat peste așteptări. Ateneul Român răsunând îndelung de aplauze forte la finele programului. Unul amplu, variat, nicidecum ușor. Inspirat alcătuit, i-a cuprins, cred, nimerit pe Wagner, Korngold, Stravinski și Bernstein. Cu lucrări de soi, mai rar auzite în țară la noi. Muzică de atmosferă, interesantă nespuse. Junii instrumentiști olandezi dovedindu-se vrednici de ea categoric. Fincă-s un ansamblu de calibru, cert. Construcții sonore perfecte creează și, inevitabil, impresionează, fascinează, captează deplin...

Nu e mai puțin adevărat că enorm i-a ajutat cel care a dirijat. Mister Mark Wigglesworth, în bransă apreciat. Un cincantenar englez, viori ca un titirez. Mic de stat, da-nflăcărat, la ritm, bine controlat, iscusit la nuanțat. Stăpânește riguros, transmite impetuos. Trupa-i numa` cu ochii la el și au toți același țel: artă de înalt nivel...

Le fu coechipier solist un tânăr violonist. Alexander Sitkovetsky, din neam de muzicieni. La origini, moscovit, dar în Vest zdravăn școlit. Sigur pe corzi și agil, tehnic foarte și subtil. Cu sunetu` ferm, curat, delicat și rafinat. Și-un suflet descătușat, cântului încredințat. Arcușului său menit, repede ne-a cucerit. Nimenea nu l-o uita, ș-altădat` l-o aștepta să vie cu cetera și să subjuge cu ea. Pe la filarmonica noastră cea piteșteană ar face, neîndoiește, furori și-ar primi, cuvenit, numai flori...

Cordari moldoveni, cu acordeonist

Douăzeci de oameni, efectiv` tot. Un ansamblu bun. Zdravăn încheșat, experimentat. C-un sunet bogat, sigur, nuanțat. La fix calibrat de cel cu bagheta. Cellist altădat`, cu simțul orchestrei temeinic dotat. Aten la nuanțe și echilibrat. Meșter la pupitru în chip adecvat...

Bach, Mozart, Ceaikovski, Grieg, Warlok, Ravel fost-au în program` diversificat. Plus Galliano. Aista din urmă stărnind meritat aplauze vii. Căci "Opale Concerto" e un nestemat. Parcă lu` Piazzolla cumva dedicat. Măiastră creație de inspirație melodico-armonică fără cusur. Interpretată cum se cuvine de Eugen Negruță. Acordeonist tare talentat, care-a mai prestat pe plai românesc. Fu vedeta serii, de necontestat. Are-o tehnică aparte, ce nu-l desparte nicidecum de compozitor. Din contră. A colaborat mănos cu acesta și se cunoaște din plin. Omul este performant, virtuoz și eclatant. Oriunde-ar fi invitat, extazul e garantat, triumful, asigurat. Muzica ar încânta, unanim ar desfăta, inimile-ar subjuca...

Cam atât acu` despre Orchestra Națională de Cameră a Moldovei, de la Chișinău. Și-al ei dirijor, Florea Cristian, de fel, sibian. Detalii în plus, când or mai veni pe la București. Ateneul este pe măsura lor...

ADRIAN SIMEANU

Mariana Șenilă-Vasiliu



Paradisul pierdut

Ca să înțelegi cu adevărat ce înseamnă Munții Apuseni și locuitorii săi e nevoie de ceva mai mult decât de o admirație stupid-turistică în fața naturii - Ah, ce frumusețe! -, decât de un patriotism exaltat-festiv - Ce bărbați, ce oameni! Vorbele mari, oricât de patetic rostite, sunt goale de substanță, ele nu vor surprinde niciodată realitatea dureroasă pe care au fost nevoiți s-o înfrunte moșii, mai întâi cu o natură zgârcită care abia de-i hrănea și, mai apoi, paradoxal, din cauza bogățiilor subsolului. Nu de oftaturi admirative au nevoie munții, ci de respect; nu de exaltări patriotarde au nevoie moșii, ci de o adevărată înțelegere a sensului luptei pentru apărarea ființei lor contra celor care i-au jefuit și umilit aproape două mii de ani, indiferent că erau romani, unguri, austrieci, bavarezi sau ce vor mai fi fost. În Apuseni, om și natură au

făcut una; în Apuseni, natura, omul și istoria au fost strâns legate, iar încercarea de a le separa ar fi fost o imensă eroare. Condiționându-se reciproc, uneori într-un mod tragic, ele au modelat caracterul moșilor: aspri, dârzi, demni până la sacrificiu de sine, legați trupește și sufletește de pământul lor sărac, cumpătați la vorbă, iar când au ceva de spus o fac oblu, fără ocolișuri, direct adică. Cel puțin așa erau moșii în mijlocul cărora m-am născut, am crescut și m-am format. Așa îi arată și evenimentele istorice în care au fost implicați. Genetic, port în mine calitățile și cusururile neamului din care mă trag. Și, mai cu seamă, indiferent unde m-aș afla și orice s-ar întâmpla, duc cu mine dragostea și respectul pentru oamenii Apusenilor și pentru frumusețea locurilor. Chiar dacă astăzi nici moșii nu mai sunt aceiași, și nici munții la fel.

După săptămâna petrecută la Rîmeți, am decis să plec acasă, la Câmpeni. Pentru asta, de la Alba Iulia am apucat-o pe Valea Ampoiului. De cum treci de șes, înainte de a pătrunde în munți cu adevărat, peisajul neobișnuit te face să întorci mereu capul: în vârful dealurilor se înfoaie niște concrețiuni pietroase, alb-cenușii și neregulate asemeni unor bizare ciuperci. Verdele crud al ierbii îmbracă încă dealurile și cerul acela de un albastru intens de început de toamnă fac să strălucească cremenea înspre argintiu. De aici încolo drumul se strecoară printre muncel. Răzlețite, ici și colo, sate risipite cu case mici și șuri încăpătoare. Spălată de ploii și arsă de soare, șindrila acoperișurilor capătă patina prețioasă a argintului vechi. Cușmele țuguiate de paie se ațin peste șuri aidoma unor căciuli moșești trase până peste ochi. Sunt gospodării modeste, cu stratul de flori la poartă, în dosul cărora se întinde nelipsita tarla de cartofi mărginită de șirul parilor de fasole, ambele constituind, alături de afumătura din pod, hrana de bază a localnicilor din astă parte de lume. O livadă de pruni, câțiva meri și peri, cel mai adesea bătrâni și neîngrijiți, completează modesta gospodărie. Din prune se face cea mai bună țuică, iar din pere, de băutura fină și aromată care, învechită, taie calvadosul franțuzesc. Nu-i casă în Apuseni în care, de

slavii care s-au așezat în împrejurimi în secolul VIII. Noua denumire i se trage de la slavul "zolino" sau "zlata", care înseamnă aur. Dar înveninat al pământului - sau al diavolului! - aurul a decis soarta nefericită a Munților Apuseni și a locuitorilor săi, tot așa cum a hotărât soarta altor țări și seminții. A Mexicului și Peru-ului, a aztecilor și incașilor transformați în sclavi pe propriul pământ, în propriile mine; a populației quechua din Bolivia, decimată în celebrele mine de argint de la Potosi, alt metal prețios care a sucit mințile spaniolilor. Diamantele sunt cele care au nenorocit populația băștinașă a Africii de Sud. Bogățiile sunt criminale, ele stârnesc lăcomia și invidia, creează inechitățile și duc la războaie. Sau cum scria Lao-Tzî, "Dacă nu vom prețui obiectele rare, nu vor fi hoți în popor; dacă nu vom arăta ceea ce poate trezi invidia, inima poporului va fi netulburată". Idealisme și sofisticării filosofice, lumea e aceeași dintotdeauna. Cursa dementă pentru aur și bogății e înfiptă pretutindeni și din cele mai vechi timpuri în mintea omului. Între a avea și a fi, puținii aleg în viață să decline verbul a fi. Pentru romani, a avea era esențial, au cucerit o lume întreagă fără a da semne că ar dori să se oprească. Cu cât se extrăgea mai mult aur din Apuseni, cu atât râvneau să aibă și mai mult. Timp de 165 de ani, minele de la

Banat, după pierderea Sileziei de către austrieci în 1764. Dintr-o dată, atenția Vienei, până atunci concentrată pe exploatarea minieră din Silezia, s-a mutat pe cele de la Zlatna, Abrud, Roșia Montană și Baia de Arieș, ultima devenind centrul principal organizatoric și de colectare a aurului. Pentru rentabilizarea și impulsivarea exploatarea metalelor prețioase din Apuseni au fost aduși specialiști taman din Lorena și Alsacia. "Împrumutul" meșterilor a fost posibil în urma căsătoriei fiicei Mariei Tereza, Marie-Antoinette, cu delfinul Franței, viitorul rege Louis al XVI-lea, căreia i s-a acordat cu acea ocazie și titlul "de Loraine". Povestea numelui meu de familie, Șenilă, a fost legat tocmai de acest eveniment, străbunii mei descinzând fie dintr-unul din acei specialiști "importați", fie dintr-un miner care fusese poreclit astfel după felul în care se țara prin galerii asemeni unei omizi, "chenille" în limba franceză. Familia bunicului patern era de loc din Bistra, la vreo cinci kilometri distanță de Câmpeni. Cum minerii din acea vreme locuiau destul de departe de minele în care trudeau, cel mai probabil este ca el să fi lucrat în vreuna din minele de la Roșia Montană sau Bucium Poeni.

Am petrecut în iarna anului 1993-1994, o săptămână la Budapesta. Lesne de înțeles admirația mea pentru arhitectura palatelor capitalei ungare. La fel de tare însă mi s-a umbrat sufletul când mi-am amintit că ele fuseseră plătite cu aurul Apusenilor jecmănit o mie de ani de pe spatele trudei și suferinței minerilor moși. Așijderea luxul și splendorile Vienei, care au avut aceeași sursă de venit. Cum se prefigurează lucrurile astăzi în politica dâmbovițeană, situația înstrăinării aurului provenind din Munții Apuseni pare să se repete. Cu o mentalitate de țaran prost care crește porcul ca să-l vândă, el mulțumindu-se în continuare cu zeama de ștevie și terciul de urzici, după 1989 au fost vândute străinilor pe te miri ce bogățiile țării. Și, cu o încăpățănare neghioabă, ele continuă, continuă să fie înstrăinate pe preț de nimic. După aur, le-a venit pădurilor rândul să fie furate. Ce mi-e "Gold Corporation", ce mi-e "Schweighofer industrie", tot hoți de drumul mare. Da, dar cu patalama de la guvern...

Zlatna, e o urbe mărunță, uitată de vreme, vetustă și prăfuită. Blocurile noi de beton, învechite prea timpuriu, nu fac decât să întărească aspectul mizer și deprimant al orașelului atât de important și vestit altădată. La Zlatna, indiferent dacă lucrează la exploatarea minieră sau nu, din cauza poluării cu praf și substanțe toxice emanate în atmosferă, locuitorii se îmbolnăvesc și mor de silicoză. Pe cel mai înalt deal din imediata apropiere a Zlatnei s-a înălțat înainte de 1989 un turn înalt al cărui rost era împrăștierea noxelor provenind de la exploatarea minieră. Problema nu a fost rezolvată și în loc de bine, mai mult rău s-a făcut; grele și otrăvitoare, gazele și praful s-au prăvălit peste oraș, îmbolnăvind locuitorii, omorând insectele, în mod special albinele care ar fi trebuit să asigure polenizarea pomilor fructiferi. La Zlatna, albinele au dispărut, pomii s-au uscat și nu mai dau rod, iar oamenii se chinuiesc să supraviețuiască. Exploatarea minieră a fost între timp închisă, iar turnul înaltă spre cer



Gospodărie din sec. XIX; târnațul cu stâlpi sculptați, Ocoliș, Valea Arieșului

cum i-ai trecut pragul, să nu fii omenit cu un păhărel de țuică, completat de gazdă cu o dărabă de pâine, slănină și ceapă roșie zdrobită cu pumnul. Asta a fost, din moși-strămoși, hrana de toate zilele a moșilor.

Drumul e cu suișuri și coborâșuri, acum trece peste înălțimea acoperișurilor caselor, acuși coboară paralel cu ele. O vreme, din loc în loc, dunga Ampoiului e străjuită de sălcii, dar de cum intrăm în munți pădurea de brazi coboară în dunga apei de parcă ar vrea să se adape. Până la Câmpeni, trecem prin trei localități de oarecare importanță acum, vestite odinioară: Zlatna, Abrud și Roșia Montană. Prima e Zlatna. În timpul ocupației romane se numea Ampulum, numele de Zlatna i l-au dat

romană, cel mai înalt grad fiind colonia (vezi Colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa, acordat de împăratul Hadrian, 76-138, capitalei provinciei Dacia). Importanța așezării Ampulum este evidențiată și prin faptul că aici se afla reședința *procuratorului aurarium*, cel care se ocupa de organizarea mineritului și de colectarea aurului. Pe întreaga perioadă de dominație romană, Ampulum a depins direct de împărat. După retragerea aureliană din Dacia, mineritul metalelor prețioase a intrat în declin, revenindu-și parțial abia în secolul VIII, odată cu așezarea slavilor în împrejurimile Zlatnei.

O importanță aparte au căpătat Zlatna și celelalte mine din Apuseni, precum și din

pare un deget acuzator. Culoarea emblematică a Zlatnei este cenușul cu toate tonurile și nuanțele posibile, clădirile sunt prăfuite, oamenii se îmbracă în haine terne și mohorâte - brun, negru și gri, cel mult bej sau un bleumarin spălăcit. Nimic vital, de la case, haine și chipuri, totul e mohorât. Apatici în reacții, zlătneii sunt resemnați să-și trăiască viața numărându-și zilele. Singurul moment de trezire a fost revolta celor care lucrau în mine și care s-au alăturat revoluției de la 1848. Crunt înăbușită de gărzile de honvezi unguri în ziua de 11/23 octombrie a aceluiași an, când ulița bătrânei exploatare miniere s-a umplut atunci de sânge și morți. După care viața a reintrat în... normal.

Din fuga autobuzului ce trece prin orașelul-fantomă, recunosc librăria din care, studentă fiind, am cumpărat pe la mijlocul anilor 1960 cele două volume din "Nuvela Americană". Intoxicați peste un deceniu cu literatură de tip sovietic, oamenii erau atenți la orice apariție din literatura străină, prin străină înțelegându-se occidentală, nord sau sud-americană. Mare centru universitar, Clujul avea mai multe librării, dar și un mai mare număr de cititori pasionați, în special studenți, și cu toate acestea când era vorba de vreo apariție importantă din literatura străină, stocurile se epuizau cu o viteză supersonică. Dacă nu erai pe fază, cum se zice, și reacționai cu întârziere, degeaba mai scotoceai prin librării. Singura speranță era să afli cartea respectivă în vreo librărie dintr-un orașel sau o comună uitată de Dumnezeu. Astăzi asistăm la un paradox, cărți sunt, dar cititorii s-au împuținat vertiginos: înainte existau librării mai pretutindeni, astăzi sunt orașe mari care, în cel mai fericit caz, au o singură librărie, dacă nu doar două-trei papetării. Binecuvântez acele mici librării de provincie, mirosind pătrunzător a petrosin, pe ale căror teșgele am descoperit cărțile pe care mi le-am dorit și la care nu mai îndrăzneam să sper. Îi datorez acestei librării de la Zlatna bucuria de a mă fi pus în contact cu nuvelisti americani, al căror stil simplu și direct m-a cucerit definitiv.

De la Zlatna până la Câmpeni, bornele de kilometraj sunt concomitent și borne ale istoriei acestor locuri. Iar drumul este culoarul prin care s-au scurs, în ambele sensuri, răsculații lui Horea și revoluționarii lui Avram Iancu. Dacă răscola lui Horea a avut parte de un istoriograf de talia academicianului David Prodan, care a dat o adevărată epopee a evenimentelor, Revoluția de la 1848, condusă de Avram Iancu, așteaptă încă ivirea unui istoric de talia acestuia. De publicat s-a publicat mult pe această temă, însă dezlănat, pe bucăți, continuând să lipsească o lucrare unitară de proporțiile celei ale "Răscoalei lui Horea". E necesară o istorie a celor petrecute la 1848, care pun mișcarea lui Avram Iancu în contextul european al momentului, dar și mai trebuincioasă ar fi o istorie a Transilvaniei în întregul ei, una care să spună adevărul, desființând cu documente falsificările și inexactitățile interesate ale istoricilor unguri privind ceea ce ei numeau Erdely/Ardealul. După 1920, când pământul transilvan a revenit la patria-mumă, propaganda unguerească, agresivă și mincinoasă, nu conținește a-și clama "drepturile" asupra teritoriilor pierdute, inclusiv al Transilvaniei. Tăcerea diplomatică de la București nu face decât să încurajeze ieșirile violente-iritate ale guvernului maghiar. La Versailles, în dezacord total cu discuțiile purtate pe tema Transilvaniei, Ion I.C. Brătianu a părăsit ședința trântind ostantativ ușa. Politicienii dâmbovițeni de azi iau "poziția ghiocelului" la toate ineptiile cerute de Bruxelles. Unde-s bărbații politici români de altădată? Din păcate, cu gust amar sunt nevoiți să profetească că ambele istorii complete și unitare ale Revoluției lui Avram Iancu și a Transilvaniei, nu vor mai avea parte de istorici de talia lui D. Prodan. Vremea efortului individual titanesc în materie atât de istorie, cât și în alte specialități științifice a trecut. Timpul se grăbește din ce în ce mai tare, iar plata adaptării la viteza accelerată este pripeala și superficialitatea. Au dispărut de ceva vreme

marile lucrări istoriografice individuale, locul lor a fost luat de sporadicele și inconsistentele volume de "studii și cercetări științifice", colaje de texte înghesuite împreună alandala, uneori chiar și fără temă comună, cam ce-i trăsnește fiecareia prin cap.

Cureaua de drum Zlatna-Câmpeni, altminteri relativ scurtă, a avut parte de momente istorice memorabile. Mai cu seamă în perioada 1848-1849, când cu revoluția lui Avram Iancu. Ca pretutindeni în lume, unde și când au loc schimbări social-politice majore, fiecare mișcare a avut nevoie de un marș antrenant care să le scoată în evidență scopul și să antreneze mulțimile. "Marseilleza" este cel mai bun exemplu în acest sens, dar nu singurul. Moții lui Iancu au avut și ei marșul lor, scris și compus de învățătorul Nicolae Begnescu din Abrud. Chiar dacă nu întrutoul original - ia colo, a ciupit din muzica lui Rossini, mai o adaptare după versurile lui Negruzzi din "Marșul lui Dragoș" - "Imnul lui Iancu", uneori numit "Marșul lui Iancu", a adus nota de înflăcărare și entuziasm necesară. Deși între *Marseilleza* și Marșul Iancului sunt diferențe de ordin formal, substanța versurilor e uimitor de apropiată: "Marchons, marchons/Qu'un sang impur/Abreuve nos sillons" - *Marseilleza*; "Spălați armele voastre/Curând să alergați/Din plaiurile noastre/Pe barbari s-alungați" - Marșul lui Iancu. Atâta doar că învățătorul de la Abrud nu s-a mulțumit numai să compună antrenantul *Imn al lui Iancu*, ci conform propriilor versuri în care îi chema pe moți să-l urmeze pe Crăișor în Câmpia de la Blaj - "Astăzi cu bucurie/Românilor veniți/Pe Iancu în Câmpie/Cu toți să-l însoțiți" -, el însuși s-a înrolat în Legiunea Auraria Gemina, dovedindu-se prin faptele sale de arme - printre altele a fost în fruntea luptelor de eliberare a Abrudului în aprilie 1849 - la fel de cunoscut ca și prin marșul compus. Nu poți să nu fi uimit văzând cum legionile moștești, neinstruite și prost înarmate, au ținut în șah armatele unguerești, austriece și pe rușii care acceptaseră să intervină alături de austrieci în luptele din Apuseni. E de mirul lumii cum având doar patru tunuri făurite din lemn de cireș, au putut face față tunurilor de fier ale lui Hatvany sau Vasvari Pal; cum femeile au putut doar bătând din tingiri și suflând în buciume să-i pună pe fugă țănoșii hovezi la Grohotu. A fost în voința moșilor ceva mai tare ca fierul și mai puternic decât toate armatele străine bulucite peste Apuseni.

Scriind aceste rânduri mi-am propus să nu recurg la cuvinte mari și parțial am reușit s-o fac, însă în fața evidențelor nu pot găsi decât termenii dârzenie, mândrie și dor de libertate. În luna ianuarie a lui 1994-1995, am stat la Budapesta o săptămână, răgaz în care am vizitat valoroasele muzee din capitala maghiară. Trecând pe lângă Muzeul de Istorie al Ungariei, pe un perete am dat nas în nas cu portretul în basorelief al lui Vasvari Pal, comandantul militar ungar. După decapitarea generalului, chivăra lui Vasvari, un fel de chipiu înalt împodobit cu patru diamante și o ploaie de pietre scumpe, precum și sabia cu care fusese scurțat de cap, au fost luate de tribunalul Nicolae Corcheș din Câmpeni spre a i le oferi lui Iancu. Acesta le-a refuzat, înapoindu-i sabia celui care îl decapitase, iar chivăra i-a restituit-o lui Corcheș.

Istoricul Seaton Watson, evreu maghiar stabilit în Statele Unite, făcea remarca amară privindu-i pe unguri: *N-au învățat nimic din lecțiile istoriei, dar nici nu uită nimic*. Aveam să constat eu însămi acest lucru în două ocazii. În 1994, am vizitat Versailles; tot căscând gura, ba la una, ba la alta, am întârziat și, când am ajuns la Trianon, muzeul era deja închis. Ca atare, nu mi-a rămas decât să dau ocol pe dinafară. După prostul obicei, mulți turiști ținuseră să-și immortalizeze trecerea mângăindu-și numele și scriind varii texte pe pereți. Una dintre inscripții m-a făcut să tresar: **HUNGARY DOES NOT FORGET**. Era evident vorba de Tratatul de la Trianon prin care Ungaria a pierdut o serie de teritorii, printre care și Transilvania. Cu cutremurare în

suflet, m-am întrebat ce s-ar întâmpla dacă nici moții **n-ar uita** de mileniul de umilințe la care au fost supuși de stăpânirea unguerească. A doua oară s-a întâmplat în iarna aceluiași an; vizitam Budapesta în compania unei amice secuiancă. Amețită de splendorile Budapestei, treptat a început să intre într-o stare șovină, laudându-i peste poate pe unguri și acuzându-i pe români. Printre altele, și-a amintit de scriitorul maghiar Emeric Madach, autorul *Tragediei omului* - admirabil tradusă de Octavian Goga, prietenul ungurului Ady Endre -,



care a fost ucis în 1864 de niște țărani români. Mă uitam stupefiată cum lua foc, devenind din ce în ce mai agresivă la adresa românilor, ea, care fusese căsătorită tot cu un român. Puseul de șovinism risca să ne rupă prietenia dacă aș fi dat curs provocării. La rândul meu, i-aș fi putut da nenumărate exemple de cruzimi și crime comise de unguri: la Moisei, la Ip, la Treznea. Sau, de exemplu, uciderea Episcopului Hossu, la Huedin, dar n-am făcut-o. În loc de asta am întrebat-o: *Ascultă, K., dacă te doare, te doare altfel decât pe mine? Lacrimile tale au alt gust decât ale mele? Aerul pe care-l respiri în Ungaria e altul decât cel din România? Crezi că albinele știu unde e granița? Un moment s-a blocat din tirada ei șovină, privindu-mă nedumerită; nu se aștepta la un astfel de răspuns. După care, odată ce-o aud: *Să-i ia dracul și pe-ai tăi, și pe-ai mei!*, trimitere evidentă la extremiștii ambelor părți. Adevărurile esențiale la care mă referisem i-au blocat șovinismul de circumstanță și au dezmeticit-o. Nu suntem nici unguri, nici români, cu toții suntem doar oameni din carne și oase, cu dureri, necazuri și bucurii.*

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Complexul Expozițional „Casa Cărții”, expoziția de mix media, sub genericul „Noi Orizonturi”, de Cornelia Maria Dinu. Originară din Pitești, autoarea a absolvit Facultatea de Management, Specializarea Marketing, din cadrul Universității Constantin Brâncoveanu și este atrasă de arta plastică. Experimentează noi tehnici de exprimare artistică, de genul mix media și are numeroși admiratori, care-i cumpără lucrările. La vernisaj au participat creatori și consumatori de cultură, elevi și cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teuleanu și de la Școala Gimnazială Nicolae Simonide. Cornelia Maria Dinu a primit aprecieri și încurajări de la poetele Denisa Popescu, Allora Albulescu, artistul plastic Elena Zavulovici, publicistul cultural și traducătoarea Dorina Mihai Moise, redactorul șef al revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu, medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, poeta Simona Vasilescu, promotorii culturali Adina Perianu și Alexandra Grigorescu.

■ Centrul Cultural Pitești și Asociația Solidaritatea Umană Nova Pitești au organizat simpozionul cu tema „Rolul Organizației Internaționale pentru Migrație în Integrarea Străinilor în România”. Evenimentul, coordonat de președintele fondator ASUN, col.(r) Nicolae Jianu s-a desfășurat în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Argeș, Agenția Județeană de Ocupare a Forței de Muncă Argeș, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Argeș, Universitatea Pitești, Serviciul Imigrări Argeș. La dezbateri au participat și migranți, căsătoriți cu argeșeni.

■ Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” și redacția revistei-document „Restituiri Pitești” a organizat lansarea noului număr al revistei Restituiri, publicație trimestrială a instituției. Evenimentul editorial a stat sub semnul doliului pentru fostul redactor-șef al revistei Restituiri, regretatul referent cultural, istoricul Marius Chiva, care a încetat fulgerător din viață în luna august. Despre cel care a fost Marius Chiva, precum și despre conținutul noului număr al revistei-document „Restituiri Pitești” au luat cuvântul actualul redactor-șef, lector univ. dr. Marin Toma, lector univ. dr. Marius Andreescu, judecător la Curtea de Apel Pitești, redactorul-șef al revistei literar-artistică „Carpatica”, scriitorul Nicolae Cosmescu, medicii poeți Constantin Teodor Craifaleanu, Adrian Mitroi, col.(r) Ion Stan, promotorul cultural Adina Perianu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, lansarea romanului cu titlul „Ștefan. Simfonia fantastică”, de Mona Vâlceanu. Originară din Pitești, autoarea este absolventă a Facultății de Filologie din cadrul Universității București, a predat limba și

literatura română la unități de învățământ argeșene, a fost inspector școlar, remarcându-se printr-o bogată activitate culturală. Mona Vâlceanu este scriitor, editor și vicepreședintele Fundației literare Liviu Rebreanu. Despre noua apariție editorială au vorbit poeta Denisa Popescu, președintele de onoare al Fundației literare Liviu Rebreanu, venerabilul scriitor Mihail Ghișescu și autoarea. La eveniment au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Național I.C.Brătianu și de la Colegiul Național Zinca Goleșcu, creatori și consumatori de cultură. „Romanul este un omagiu pe care-l aduc eruditului scriitor Mircea Eliade, a cărui literatură nu este suficient valorificată, carte în care abordez o temă de actualitate, și anume antropozofia, o concepție despre om și lume, fundamentată de , care își propune să ofere cunoștințe despre lumea spirituală obținute prin cercetare spiritual-științifică”, a precizat Mona Vâlceanu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, ediția din luna septembrie a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”. Invitat special la evenimentul coordonat de profesoara, scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu a fost președintele Fundației Culturale Memoria, prof.univ.dr. ing. Ilie Popa. Distinși oameni de cultură au evocat o serie de personalități care au cunoscut ororile temnițelor comuniste și care au lăsat opere de referință, pe care le-au scris în timpul detenției. În acest cadru, a avut loc și prezentarea „Antologiei liricii de detenție anticomunistă din spațiul românesc”, avându-l autor pe Ilie Popa. La manifestare au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Național Zinca Goleșcu, istorici și pasionați de istorie.

■ Centrul Cultural Pitești și Liga Scriitorilor Români Filiala Argeș au organizat în Sala Ars Nova de la Casa Cărții, ediția din luna octombrie a Cenaclului „Armonii Carpatine”, eveniment coordonat de redactorul-șef al revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu. Membri și simpatizanți ai ligii au citit din creații proprii, precum și din operele altor autori, în fața publicului format din elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teuleanu, creatori și consumatori de cultură. Dumitru Sima și-a prezentat două poezii, eleva Anda Benția de la Palatul Copiilor din Pitești a citit un basm scris cu ocazia unui concurs de literatură, poetul Nicolae Braniște a lecturat noile sale poezii, iar poeta, jurnalista și traducătoarea Dorina Mihai Moise și-a prezentat cele mai recente poeme. Scriitorul Nicolae Berbec a delectat auditoriul cu o proză onirică, poeta Denisa Popescu a ales să citească poeme semnate de Emil Brumaru, poetul și solistul de muzică Marius Ionescu și-a prezentat câteva poezii și a interpretat la chitară o melodie folk, iar publicistul Gheorghe Mohor a citit o cronică rimată. Medicul-poet

Constantin Teodor Craifaleanu a cucerit publicul cu noile sale poezii, la fel și poeta Simona Vasilescu, profesorul Mihai Moise a surprins din nou cu recente sale creații, iar președintele Ligii Scriitorilor Români Filiala Argeș, medicul-poet Adrian Mitroi și-a prezentat noile poeme, cerându-i poetei Denisa Popescu să i le citească în nota-i specială. „Cenaclul Armonii Carpatine a devenit o platformă, o rampă de lansare pentru cei cu idei și emoții”, a conchis Denisa Popescu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat sub egida Târgului „Toamna Piteșteană” o serie de spectacole de folclor și muzică tânără, în Piața Vasile Milea. În cadrul spectacolelor de folclor au susținut recitaluri Taraful „Zavaidoc”, Valentin Grigorescu și Grupul Vocal „Zavaidoc”, Violeta Dincă, Rodica Oprican, Nelu Stan, Cristina Voicu, Elena Dima, Iulian Ghiță, Nicu Spânu, Nina Sibiceanu, Alin Matei, Mariana Popa, Diandra Popaiacu, Luiza Paca, Mioara Raica, Alin Pavelescu, Cristina Udrea, Ansamblul Folcloric de Copii „Zavaidoc”, Ansamblul Folcloric „Doruri Argeșene”. La spectacolele de muzică tânără au concertat Tiberiu Hărăguș și Grupul Folk „P620”, Cezar Ion Mircea, Georgiana Costache, Ștefania Costache, Mara Ion Mircea, Ioana Alexandra Guțu, Andreea Dinuț, Ana Manole, Anemona Olteanu, Alexandra Voinicilă, Valentin Poienariu, Trupa rock „RANA”, compusă din Bogdan Tănăsescu, Andrei Bulf, Ovidiu Damian.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Complexul Expozițional Casa Cărții, expoziția de pictură sub genericul „Radiografie colorată”, de Adelia Bogdan. Originară din București, stabilită în comuna argeșeană Uda, autoarea a practicat până la pensionare, meseria de asistent medical. Pasionată de artă, a urmat cursurile Școlii Populare de Arte din Pitești și din Piatra Neamț și s-a remarcat printr-o serie de expoziții individuale și de grup în mai multe orașe din țară. La vernisajul celei mai recente expoziții de la Casa Cărții i-au fost alături președintele Fundației Literare Liviu Rebreanu, poeta Allora Albulescu, jurnalista, poeta și traducătoarea Dorina Mihai Moise, redactorul-șef al revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu, artistul plastic Constantin Samoilă, promotorul cultural Adina Perianu, medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, distinsele fiice Irina Forgo și Delia Budurca, elevi de la Școala Gimnazială Nicolae Simonide, alți consumatori de cultură. Prin noile sale lucrări, care redau, ori sugerează într-o manieră artistică părți ale corpului omenesc și organe umane, Adelia Bogdan face dovada că a fost un cadru sanitar bine pregătit, dotat cu talent artistic și o rară sensibilitate, este concluzia participanților la eveniment.

CARMEN ELENA SALUB



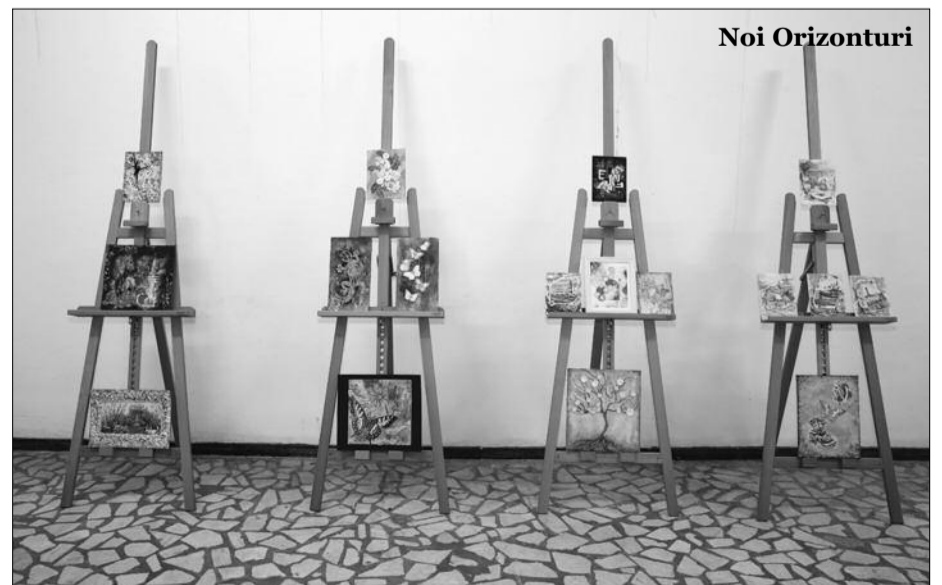
TOAMNA PITEȘTEANĂ



Mona Vâlceanu



Rolul Organizației Internaționale pentru Migrație în Integrarea Străinilor în România



Noi Orizonturi

actualitate

Poeme cu rază medie de acțiune...

(urmărire din p. 31)

Pești & inutile Fructe de mare

Din America tuturor posibilităților mi-am cumpărat o cărticică/ legată cu spirale metalice și cu rețete delicioase./ „Sea food and fish”. După 20 de ani/ am găsit-o intactă în bibliotecă./ În Valle Nera, apele au secăt/ Peștii se mai găsesc doar sub formă de/ patroni peste niște curve aduse la produs/ pe centura orașului. Mi-am adus aminte/ că fructele de mare și peștii americani/ m-au costat un dolar. Amicul meu, George Lies, /cel care a găsit Cheile Raiului (în volumul Mist on the Moon), mi-a zis c-am făcut o afacere bună.

A scrie și a evada

Unii confrăți scriu cu sentimentul că/ prin scrisul lor vor salva lumea./ Ca orice om cu simțul datoriei eu scriu./ cu sentimentul tâmpit și egoist, că/ m-aș putea salva măcar pe mine./ Dar vigilența mea muza, bătrână & obeză,/ dracu’ știe din ce pricini, nu mă lasă să evadez din propria-mi leasă...

Wake up, it's a dream!/ Trezește-te, e doar un vis!

“Când puterea dragostei va fi mai mare/ decât dragostea de putere/ Lumea va fi mai bună!”/

Această cugetare am citit-o pe-un zid/ ascunsă discret după o vegetație abundentă./ Am urcat pe o scară ce făcea legătura dintre/ o alee pietonală, ce însoțea, alene, Potomac-ului/ și highway-ul ce ducea undeva-n Virginia./ La capătul scării, mă aștepta/ Mesajul nr. 2: “Deșteaptă-te, a fost un vis!”/ M-am conformat și-am aterizat, brusc, cu picioarele-n bine-nfipte în pământul de-acasă...

Mă simt liber. Cam 50 la sută

Mi-ai cumpărat, Erendira, de la polonezii din orașul nostru,/ un tricou galben, găsit la ofertă. Era/ la jumătate față de prețul inițial./ Pe piept avea brodat, cu litere/ mari și negre, un text mincinos:/ „Feel Free”. Nu știu de ce dracu’./ Doamne iartă-mă, dar când îl port și/ mă plimb, în week end,/ prin străzile din Valle Nera,/ mă simt liber/ doar pe jumătate...

Carpe diem

Într-un film italian ce seamăna întâmplător cu viața de zi cu zi/ eroii au ajuns la concluzia că fiecare dintre ei/ are de gestionat, după cum îi va tăia capul, trei vieți:/ una publică, una privată și una secretă./ Despre viața de dincolo nimeni/ nu și-a făcut nici o iluzie./ Așa că, pe cea veșnică, n-au/ mai pus-o, deocamdată, la socoteală...



TOAMNA PITEȘTEANĂ



CEI TREI MAGNIFICI DIN CETATEA DE SCAUN

(urmărire din p. 24)

Festivalul Internațional “Noptile de Poezie de la Curtea de Argeș”, unul dintre cele cinci de acest fel din lume de la această dată, unde, în fiecare an, vin poeți de pretutindeni, din Moldova, Ucraina, Rusia, Spania, America, Japonia, Egipt, Franța, Italia, Țările Scandinave, din America Latină, din Africa, din toate continentele de pe toate meridianele, din toate limbile vorbite, cu simpozioane, lecturi cu public, în original și traduse în limbile de circulație internațională, culegeri de texte în două volume masive și în variante lingvistice, expoziții de artă plastică, concerte, vizite la monumente istorice și la locuri legendare. Toate acestea sub egida Academiei Orient – Occident, fondată de poetul Dumitru M. Ion, unul dintre marii scriitori ai epocii, tradus și publicat în limbi străine, el însuși traducător de renume. Asociat cu poeta Carolina Ilica, el, fiu al Argeșului, ea, venită din Ardeal, o întâlnire cum nu se putea alta mai favorabilă creației literare și propagării culturii naționale în străinătate. Fiu de preot, ucenic la o școală de meserii, elev la Liceul Teoretic din Corbeni, unde își publică și primele încercări lirice, student specializat în teatrologie, membru în conducerea Uniunii Scriitorilor, azi, retras acasă, în Cetatea de Scaun.

...Eram profesor la liceul din Corbeni. Aflăm în cancelarie că ne-a sosit un elev nou. Curioși, ca de obicei. Cine, de unde? Mă grăbesc să-l cunosc. Venea dintr-un sat de sub poalele orașului Curtea de Argeș. Fiu de preot. Asta nu da bine pentru el pe vremea aceea. Transferat de la o școală de meserii. Unde era pregătit să devină zidar, zugrav, tâmplar,

rotar, fierar, potcovar sau alt meseriaș. Băiatul a fugit. Se voia viitor intelectual. Și avea destule motive.

Brunet, puținel la trup, dar scânteia de energie. L-am reîntâlnit la Căminul literar. Obiceiul meu de a încropi așa ceva pentru elevii talentați prin toate școlile unde am fost dascăl.

Ne-a citit. Ne-a uluit. Era cu totul altceva. I-am purtat manuscrisele prin cancelarie, ca să le arăt la toți profesorii. Părerile erau unanime. Așa ceva nu se mai cunoscuse în liceul nostru. I-am tipărit primele încercări în publicația unde eram redactor. A fost debutul lui. Și a ținut minte. De multe ori, în multe împrejurări, cum a fost chiar la festivalurile internaționale „Noptile de Poezie de la Curtea de Argeș” ale Academiei Orient – Occident, la care participau poeți de pe toate meridianele, Dumitru M. Ion declara că n-ar fi cine este, poetul cu renume, dacă nu i-aș fi îndrumat eu primii pași. Neadevărat! El se născuse să fie un mare poet. Eu nu am fost decât un episod, o întâmplare la începutul drumului său. Băiatul murea de talent încă de pe atunci. Și nu întâmplător, iată-l, la peste o sută de cărți de autor și de traduceri. Norocul său a fost și poeta Carolina Ilica, soție fidelă și colaboratoare statornică. Împreună au scris, au tradus, au publicat și, ca o culme a fericirii, au împreună pe Lana, poeta născută în casa de poeți, azi statornică prin țări străine.

Poet de elită, decenii de-a rândul, aflat și în conducerea Uniunii Scriitorilor, de câțiva ani retras într-o căsuță de la Curtea de Argeș, unde trăiește singur, ca un călugăr în chilie.

De curând, Dumitru M. Ion și-a serbat cele șapte decenii într-o adevărată agapă literară. Au participat la festivitate prieteni vechi,

colegi din școală, scriitori, gazetari, profesori, oameni de cultură. Și reprezentanți ai autorităților. De la Primăria orașului Curtea de Argeș, de la Centrul Cultural de acolo, de la Muzeul local, de la Arhiepiscopie, de la Direcția Județeană de Cultură, din alte instituții. Recital de poezie. Muzică populară. Muzică clasică. Simpozion. Medalioane. Licori superioare, mâncăruri alese, Totul la înălțime, așa cum merita scriitorul.

Și au trecut zilele. Puține. Deocamdată. Dar vor mai trece multe. Multe și nemărunde. Singur scriitorul celebru ca un călugăr în chilie lui. Cu sănătatea zdruncinată. Uitat de mulți confrăți din generațiile care au venit după el. O pensie

la limita inferioară. Nu-i ajunge nici pentru medicamente. Uniunea Scriitorilor a cam uitat de el. Un dinozaur în această lume. Nu a făcut și nu face politică. Nu este înscris în nici un partid. Nu susține în scris nicio inițiativă politică. Și asta îl cam costă. Vedeți că nu se poate trăi din celebritate?

Aureolat de faima câștigată de-a lungul anilor, scriitorul cu renume internațional luptă cu destinul. Și scrie. Și publică. Și mai are prieteni. În țară și peste hotare. Mușcă din el singurătatea. Dar se vindecă prin metafore. Și prin speranță. Și nu cedează.

Calinic Argeșeanul, Gheorghe Păun, Dumitru M. Ion. Cei trei titani de la Curtea de Argeș, cu toții în zilele noastre. Nu știu dacă se cunosc între ei în profunzime. Dacă se prețuiesc cât se cuvine. Dacă se admiră. Dacă și colaborează. Dacă nu cumva a intrat dihononia și între ei.

Oricum, nu formează un triumvirat, dar ei fac istoria culturală a orașului la această dată!

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că **Argeș** nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

**Număr ilustrat cu imagini
Din volumul
Arta populară
din Munții Apuseni,
autor –
NICOLAE DUNĂRE,
Ed. Meridiane, 1981.**

Revista ARGES poate fi procurată și prin comandă directă la sediul, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2017, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.

Plata se face prin mandat postal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGES

- Revistă lunară de cultură
- Apare sub egida Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Uniunii Scriitorilor din România
- Editată de Centrul Cultural Pitești
- Membră ARIEL

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU,**
MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacția:
Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA

ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista ARGES răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale. Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

actualitate